הוא גופיה שבת איקרי דכתיב °תשבתו שבתכם בשלמא רב פפא לא אמר כרב אחא בר יעקב-דקרא דכתיב בגופיה עדיף אלא רב אחא בר יעקב מאי טעמא לא אמר כרב פפא? מיבעי ליה לכדתניא* °ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש יכול יתחיל ויתענה בתשעה? ת"ל בערב אי בערב יכול משתחשך? ת"ל בתשעה הא כיצד *מתחיל ומתענה מבעוד יום מכאן שמוסיפין מחול על הקודש, ואין לי אלא בכניסתו ביציאתו מנין? ת"ל °מערב עד ערב ואין לי אלא יוה"כ, (*ימים טובים) מנין ת"ל °תשבתו, אין לי אלא (*ימים טובים *שבתות) מנין? ת"ל °שבתכם הא כיצד כל מקום שנאמר שבות (*מכאן שמוסיפין) מחול על הקודש ותנא דעצם האי בתשעה לחודש מאי עביד ליה? מיבעי ליה לכדתני חייא בר רב מדיפתי דתני חייא בר רב מדיפתי *ועניתם את נפשותיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשור מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי: אכל אוכלין שאין ראוין לאכילה: *אמר רבא כס פלפלי ביומא דכפורי פטור כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור מיתיבי *היה רבי מאיר אומר ממשמע שנאמר °וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא, אלא מה תלמוד לומר עץ מאכל עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה פלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה ואין ארץ ישראל חסרה כלום שנא' °לא תחסר כל בה ל"ק הא ברטיבתא והא ביבישתא, א"ל רבינא למרימר והאמר רב נחמן *האי הימלתא דאתי מבי הנדואי שריא ומברכינן עליה בורא פרי האדמה? לא קשיא הא ברטיבתא והא ביבישתא. ת"ר אכל עלי קנים פטור לולבי גפנים חייב אלו הן לולבי גפנים? אמר רבי יצחק מגדלאה כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ ורב כהנא אמר כל שלשים יום תניא כוותיה דר' יצחק מגדלאה אכל עלי קנים פטור ולולבי גפנים חייב, אלו הן לולבי גפנים-כל שלבלבו מר"ה ועד יוה"כ: שתה ציר או מורייס פטור: הא חומץ חייב, מתני' מני רבי היא דתניא ר' אומר חומץ משיב את הנפש דרש רב גידל בר מנשה מבירי דנרש' אין הלכה כרבי, לשנה נפקי כולי עלמא ומזגו ושתו חלא, שמע רב גידל ואיקפד, אמר-אימר דאמרי אנא דיעבד, לכתחלה מי אמרי, אימר דאמרי אנא פורתא, טובא מי אמרי, אימר דאמרי אנא חי, מזוג מי אמרי:

מתני'

עינוי. "על דבר אשר ענה את אשת רעהו" (דברים כב): היא גופה שבת איקרי. ובלאו ג"ש נמי נפקא מיניה וביה דכיון דאיקרי שבת לענין עינוי הוה ליה כשבת לעונש ולאזהרה: תשבתו שבתכם. ומשבת שבתון לא גמר דאיקרי שבת דאיצטריך ליה לרבויי כל (א) הענין כדאמר בריש פרקין (דף עד.) שבתון שבות אי נמי שבת שבתון היא לאו יומא איקרי שבת אלא הכי קאמר מנוח' מרגוע היא לכם והיכא נמי דכתיב "שבת שבתון" הוא לשון זכר אף לשון מנוחה הוא לשון זכר אבל יומא לא איקרי שבת להכי נקט "תשבתו שבתכם" יתירא דהוא גופיה איקרי שבת: מיבעיא ליה לכדתניא. לשאר ימים טובים ולא איום כפורים קאי: ותנא דעצם עצם. מדאיצטריך למעוטי לתוספת החול מעונש ומאזהרה ממילא שמעינן דמוסיפין והאי "ועניתם בתשעה" מאי עביד ליה: כל האוכל ושותה וכו'. והכי משמע קרא ועניתם בתשעה כלומר התקן עצמך בתשעה (ב) שתוכל להתענות בעשרה ומדאפקיה קרא בלשון עינוי לומר לך הרי הוא כאלו מתענה בתשעה: כס פלפלין. אין זה יישוב הדעת שאין זה דרך אכילתו: מיתיבי וכו'. אלמא מאכל קרי ליה: שהפלפלין חייבין בערלה. מין אילן הוא: רטיבא. חזי למיכל: הימלתא. ליטוריג"ה שמפטמים בשמים כתושים בדבש: מבי הנדואי. מארץ כוש: שריא. ואין בו משום בישולי נכרים שנאכל כמות שהוא חי ולא משום גיעולי נכרים דנותן טעם לפגם ומדקאמר אין בו משום בישולי נכרים ש"מ דרך אכילתו כשהוא חי: מר"ה עד יום הכפורים. אבל לבלבו קודם ר"ה כבר נעשו קשים ועץ בעלמא נינהו: משיב את הנפש. ומבטל את העינוי: מזגו. נתנו בו מים להתיש כחו:

שהפלפלין חייבין בערלה. אין להקשות כמו שחייבין בערלה חייבין נמי במעשר וכיון שחייבין במעשר מטמא טומאת אוכלין כדתנן בפרק בא סימן (נדה דף נ.) כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין אלמה תניא התם נטעו וגמרו אין מטמאין טומאת אוכלין די"ל הא ברטיבתא הא ביבישתא אבל ה"ר שמעון מייכביל"א הקשה מהא דאמרי' בפ' בכל מערבין (עירובין דף כח:) זרע גרגיר מתעשר וכו' עד זרע גרגיר. למאי חזי שכן ראשונים שלא היה להם פלפלין שוחקין אותו ומטבילין בו את הצלי וא"כ כל שכן פלפלין דעדיפי טפי ואפי' יבישתא חייב במעשר וכיון דחייב במעשר יטמא טומאת אוכלין וי"ל דודאי אותן פלפלין ששוחקין וגובלין אותן במים כעין שעושין לטבל בו דבר הגאו חזו בעינייהו לאכילה וחייבין במעשר ומטמא טומאת אוכלין אבל אותם שלא נגבלו במים שנטחנו ונידוקו כעפרורית בעלמא כעין שעושין לתת לתוך הקדירה הנהו פטורין מן המעשר דלא חזו לאכילה הכי ואין מטמא טומאת אוכלין אי נמי י"ל דזרע גרגיר אינו חייב במעשר משום הא מילתא לחוד שמטבילין בו צלי אלא לאחר שחיקתו חזי למיכל נמי בעיניה ומשום הכי חייב במעשר והא דנקט התם ומטבילין בו צלי ולא נקט דאכלי ליה נמי בעיניה משום דעיקר שחיקתו כדי לטבל בו אבל פלפלין דאפי' בתר שחיקתן לא חזו בעינייהו לא מחייבי ועוד יש להקשות על ההיא מתניתין דנדה והרי תבלין דחייבין במעשר כדאמרינן פ"ק דחולין (דף ו.) ואם אמר לה עשי לי מתיכי חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ומשום שביעית ואין מטמא טומאת אוכלין כדמוכח בהעור והרוטב (שם דף קכ.) דמפרש בגמרא מאי קיפה פירמא ופריך אביי היא עצמה תטמא טומאת אוכלין אלא מאי קיפה תבלין ומיהו י"ל דחושש משום מעשר דקתני לא קאי אלא אשאור אבל משום שביעית קאי אתרוייהו דאפי' אוכלי בהמה יש מהן שחייבין בשביעית כדמוכח במס' שביעית (פ"ז משנה א) ולא נהירא דבפרק בכל מערבין (עירובין דף כט.) תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר עוכלא תבלין וליטרא ירק ופי' רש"י דקאי אאין פוחתין לעני בגורן אלמא תבלין חייבין במעשר וי"ל שיש מיני תבלין הרבה יש מהן דעיקרן לטעמא עבידי והנהו פטורין מן המעשר ואין מטמאין טומאת אוכלין ובהנהו מיירי בהעור והרוטב (חולין דף קכ.) ויש מהן דחזו לאכילה בעינייהו כגון בצל וקפלוט וכיוצא בהם פעמים שמתבלין בהן הקדירה וכמו שבת דבפר' בא סימן (נדה דף נא:) והנהו חייבין במעשר ומטמא טומאת אוכלין ובהנהו איירי בפ"ק דחולין (דף ו.) ובבכל מערבין (עירובין דף כט.) ואע"ג דאמרינן עלה בפרק בכל מערבין משום דקתני בה תבלין ותבלין לאו בני אכילה נינהו היינו בלא תיקון לגמרי שצריך תיקון קצת ולענין עירוב בעינן דחזי בשעת קניית עירוב מידי דהוה אחטין ושעורין דאין מערבין בהן וחייבין במעשר:

הא ברטיבתא הא ביבישתא. דיבישתא לא הויא מאכל ומהאי טעמא נמי אמרינן בכילד מברכין (ברכות דף לו:) דזנגבילא יבישתא אינה טעונה ברכה:

אלא

נא א מיי' פ"א מהל' שביתת עשור הל' ו סמג עשין ל"ב טוש"ע או"ח סי' תרח סעיף א:

נב ב מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סי' תרכד סעיף ב:

נג ג טוש"ע או"ח סי' רסא סעיף ב:

נד ד טוש"ע או"ח סי' תרד סעיף א:

נה ה מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ח:

נו ו טוש"ע או"ח סי' רג סעיף ו:

נז ז ח ט מיי' פ"ב מהל' שביתת עשור הל' ו טוש"ע או"ח סי' תריב סעיף ז:

נח י מיי' שם טוש"ע שם ס"ט בהג"ה:

◆

רבינו חננאל

תניא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש. יכול בתשעה ת"ל בערב. אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה. הא כיצד מתחיל להתענות מבע"י. מיכן שמוסיפין מחול על הקדש. אין לי אלא שמוסיפין מחול על הקדש בכניסתו ביציאתו מנ"ל ת"ל מערב עד ערב וכן ימים טובים וכן שבת כיוצא בו דמוסיפין מחול על הקדש ופשוטה היא. והאי תנא (פריש בעצם) [דפריש עצם עצם] האי קרא ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתני חייא כו'. אכל אוכלין שאין ראויין לאכילה. שתה משקין שאין ראויין לשתיה שתה ציר או מוריים פטור. דייקינן מינה הא חומץ חייב. ורבי היא דתני חומץ משיב את הנפש. דרש גידל בר מנשה לית הלכתא כרבי · ואיקפא הא דגידל אי *) שתה חלב חייב. דאיעבד פטור אבל לכתחלה לא. א"ר יוחנן כס פלפליא וזנגבילא ביומא דכפורי פטור. אבל זנגבילא רטיבתא **) דהיא הרולתא דאתיא מבי הינדוי שרא ומברכין עליה בורא פרי האדמה. ת"ר אכל עלי גפנים פטור. לולבי גפנים שלבלבו מראש השנה אם אכלן ביוה"כ חייב כי לחין הן וכאילו אוכל הן:

*) נ"ל דצ"ל הא דגידל אי שתה אי אבל מזוג חייב ודאיעבד פטור וכו':

**) נראה דצ"ל וזנגבילא רטיבתא חייב ושיא הרולתא וכו':

תורה אור

ויקרא כג:לב

ר"ה דף ט.

[צ"ל שבתות]

[צ"ל שבתות ימים טובים וכ"א בר"ה ט. וכן ברי"ף ורא"ש]

ברכות דף ח: פסחים דף סח: ר"ה דף ט.

ברכות דף לו:

שם סוכה דף לה. [ע"ש וברש"י שם וצ"ע]

ויקרא יט:כג

ברכות דף לו: ע"ש

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תשבתו כו' לרבויי כל הענויים כדאמרן בריש פרקין דף עד ע"א שבת שבתון כו' אי נמי: (ב) ד"ה כל האוכל כו' התקן עצמך בתשעה כדי שתוכל להתענות:

תוספות ישנים

מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. אם נלמוד אבל מכאן שלא נלמוד אסור הוא בכך: ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה. וא"ת כיון שחייבין בערלה הוא הדין במעשר ואפי' הכי אין מטמאין טומאת אוכלין כדתניא בפרק בא סימן (נדה נא:) ואם כן הא דתנן בפרק בא סימן (דף נ.) כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלין אין זה אמת דהא איכא פלפלין שחייבין במעשר כדפרישית ואין מטמאין טומאת אוכלין וי"ל דהכא מיירי ברטיבתא כדאמרינן הכא ואינהו מטמאי טומאת אוכלין אבל ההיא דפ' בא סימן דפלפלין אין מטמאין מיירי ביבישתא אבל קשה ה"ר שמשון מדקאמרינן בפ' בכל מערבין (עירובין כח.) זרע גרגיר מתעשר זרע וירק דחזי לאכילה לפי שבראשונים שלא היה להם פלפלין שוחקין אותו ומטבלין בו צלי ומהאי טעמא מתעשרין נמי פלפלין יבשין ואפילו הכי אין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דשאני זרע גרגיר שבשחקוהו גם הוא ראוי לאכול בפני עצמו אבל פלפלין אין ראויין לאכול בפני עצמו אלא לטיבול בעלמא אבל קשה עוד לה"ר אליעזר ברבי יוסף וכללא הוא והרי תבלין שחייבין במעשר כדתניא (חולין דף ו.) הנותן לשכינתו עיסה כו' חושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר ואפ"ה אין מטמאין טומאת אוכלין כדהניא בפרק העור והרוטב (שם קכ.) גבי מאי קיפה פירמא ומסקינן דהיינו תבלין דאין מטמאין טומאת אוכלין ואומר רבי דבני מיני תבלין יש דהא אפילו שבת אמרינן פרק בא סימן (נדה נא:) דאיכא לטעמא עבידא ואיכא דלאו לטעמא עבידא אי נמי אומר ה"ר אלחנן דמעשר קאי אשאור [ושביעית קאי] אתבלין דאפילו אוכלי בהמה חייבין בשביעית:

בן

נושא
מקור שמוסיפין מחול על הקודש ביו"ט שבתות ויוה"כ

נושא
אוכלין ומשקין שאין ראויין לאכילה

מגנה
קושיות על כאן דקאמר כס פלפלי וזנגבילא ביומא דכפורי פטור

לא קשיא

נושא
מדיקא מאמר דקתני שתה ציר או מורייס פטור הא חומץ חייב

מגנה
אמר רב גידל אין הלכה כרבי